

PRIKAZ FILMA

BITKA ZA ALŽIR (1966.) ILI LA LIBERTÉ PUŠKOSTROJNICOM NA CASBAH' NAČIN

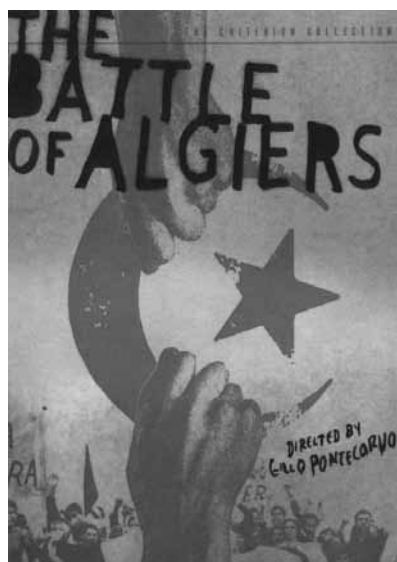
Slaven Lendić

Pojmovi kao što su kolonijalizam, kolateralne žrtve, politička radikalizacija civilne populacije i narodni suverenitet, često su implicitno ili barem usputno, prisutni u filmskome diskurzu, jer ipak je osnova svake filmske (ili kazališne) priče sukob neke vrste. Ukoliko je potrebno posegnuti za gore spomenutim pojmovima, predmet našega interesa jest sukob, koji bi znameniti pruski vojni časnik i teoretičar Carl von Clausewitz (1780. – 1831.), nazvao *nastavkom politike drugim sredstvima* ili jednostavnije rečeno, ratnim stanjem. Takvu definiciju rata potvrđuje i film *Bitka za Alžir*. U drugoj polovici 20. stoljeća, povijesni ratni film, kao žanr, više i nije posebno nov, osobito u sferi europskoga filma gdje kao priznati klasici već stoje *Oklopnjača Potemkin* (1925.), *Lawrence od Arabije* (1962.) i izvorna crno – bijela verzija filma *Cry, The Beloved Country* (1952.). *Bitka za Alžir* plod je talijansko – alžirske koprodukcije te autorsko djelo priznatoga talijanskoga redatelja Gilla Pontecorva, koji potpisuje i scenarij, dok je za soundtrack odgovoran kulturni skladatelj Ennio Morricone. Film se temelji na događajima iz alžirskoga rata za nezavisnost (1954. – 1962.) koji se može smatrati izravnom posljedicom francuskoga kolonijalizma 19. stoljeća, a radnja prati razdoblje između 1954. i 1957. godine, vrijeme prvih vojnih intervencija koje su često imale policijski karakter; u mnogo je slučajeva, od strane francuskih snaga, korišteno okrutno mučenje zarobljenika, koje je u filmu zorno prikazano. S druge strane, film ne propušta prikazati ni radikalne napade alžirskih islamista i postavljanje bombi u diskoteke, kafiće i restorane. Snimljen je u crno – bijeloj tehnici, a po načinima na koje gledatelju priča priču, o krvavom sukobu u Alžiru, prilično slični dokumentarnome filmu. Upravo to opravdava i promotivni slogan koji je pratio film za vrijeme reklamne kampanje obnovljenog DVD izdanja iz 2004. godine te naglašavao kako film ne sadrži niti jedan kadar neke dokumentarne emisije ili kadar iz televizijske reportaže. Ovdje, dakle, nije riječ o dokumentarnome filmu, nego o nemilosrdnom, trezvenom i pažljivo konstruiranom povijesnom i ratnom filmu.

1 Islamska utvrda ili naselje, u Alžiru čitava islamska četvrt u kojoj je mahom živjelo domicilno islamsko stanovništvo. Na Balkanu se ovaj naziv preoblikovao u «kasaba», a na području Bosne često označava «stari dio grada», «centar grada», ali i maleni grad u provinciji.

Kolonijalizam, suverenitet i urbano ratovanje nikako nisu jednoznačni niti jednostavni pojmovi, a ovaj film to zorno prikazuje. *Bitka za Alžir*, potvrđuje svoj status svezremenog filmskog klasika, ne detaljnim psihološkim nijansiranjem epskih protagonista rata ili scenskim ilustracijama uzaludnosti rata kroz grandiozno tragične bitke, već upravo suprotno. Film svoj doprinos i relevantnost ostvaruje osjetnom nepristranošću, nedostatkom moraliziranja, kao i romantiziranja te stvaranjem osjećaja vrlo autentične *neugode*, sučeljavajući gledatelja s onim što doista ne želi vidjeti, čak ni u povijesno – ratnome filmu. Dobar primjer takvih scena jesu scene koje prikazuju odavno prisutnu ksenofobiju i netrpeljivost u alžirskome društvu, koje bivaju pojačane radikalizacijom izvanrednog i ratnog stanja, kao npr. skupinu veselih muslimanskih dječaka koji u uličici prepadaju i ubijaju francuskog prosjaka i bogalja. S druge strane, jednaku nelagodu pobuđuje i rulja francuskih civila, koji potrese ni nakon eksplozije bombe, svoj bijes iskaljuju na malenom tamnoputom dječaku koji se jedva spašava. Ovdje su također i već spomenuta mučenja koja su provodile francuske vojne snage, ali i nasilni radikalizam muslimanske oslobodilačke fronte te civilne žrtve na obje strane. Film se uspješno čuva od pristranosti i romantiziranja, na način da francuski vojnici nisu prikazani kao nemilosrdni koljači i plaćenici, već kao izuzetno disciplinirani profesionalci, na čelu s odlikovanim i sposobnim pukovnikom Mathieuom, kojega tumači Jean Martin, kojemu je protuteža bivši sitni kriminalac, a sada idealistički junak revolucije Ali La Pointe kojeg tumači Brahim Hadjadj. Film nekonvencionalno prikazuje, ne samo već mnogo puta viđene islamističke radikale, već i prave

islamske intelektualce i idejne vođe poput Ben M'Hidija. Osobito su zanimljivi filmski prikazi tiskovnih konferencija za francuske i svjetske novinare, prilikom kojih pukovnik Mathieu naglašava (iz filmske perspektive opravdano) kako francuski vojnici u Alžiru nisu sadisti ni koljači, već disciplinirani profesionalci, a oni koji ih zovu fašistima ili nacistima, zaboravljaju da su mnogi od upravo tih vojnika odigrali ključne uloge u Pokretu otpora nacističkoj i vichijevskoj vlasti, a neki čak preživjeli i logore poput Dachaua i Buchenwalda. Sve to dolazi kao demant primamljivim i pojednostavljenim vječitim teorijama o tome kako fašizmi, militarizmi i represivne mjere uvijek proizlaze od *jednog te istog*. S druge strane, islamski vođa Ben M'Hidi, kaže kako je neupitno da su alžirska sela bombardirana francuskim avionima, civilne žrtve svaki-danšnja pojava, a kroz film se vidi i nesloboda prakticanja vjeroispovijesti većinskog muslimanskog stanovništva. Film je vrlo autentičan, među ostalima, po pitanjima vojne teorije i taktike, a detaljno su prikazane vojne i policijske mjere protiv pobune, tročlane revolucionarne

Filmski poster

čelije pobunjenika te urbano ratovanje. Kako se alžirski rat za nezavisnost danas vodi kao jedan od najvažnijih dekolonizacijskih ratova i procesa, moglo bi se protumačiti kako je film osuda francuskoga kolonijalizma, preciznije, posljedica do kojih je takav kolonijalizam doveo. No, kolonijalizam nije jednoznačan fenomen i ne odražava se svagdje jednako niti s jednakim posljedicama. U ovome je slučaju, krajnja posljedica težnja narodnome suverenitetu kroz dugotrajan i mukotrpan ratni sukob koji odnosi mnogo civilnih žrtava. Upravo to prikazuje i zadnja scena filma; alžirski narod kliče na ulicama demonstrirajući suverenost, čak i nakon poraza u oružanim sukobima, što je bilo dovoljno da uvjeri francusko civilno stanovništvo,

Redatelj Gillo Pontecorvo
(1919. - 2006.)

intelektualce (među kojima su kultni Jean Paul – Sartre i Raymond Aron), kao i predsjednika Charles de Gaullea, da 1962. Evijanskim sporazumom odobri nezavisnost Alžira i uspostavi trajni prekid vatre. Iz takvoga kuta promatranja, film ne biva nužno moralnom osudom (iako i za takvo promatranje ima osnove), već neumoljivim prikazom vojne taktike, urbanog ratovanja, civilnih žrtava i radikalizma, ali i svojevrsnoga umjetničkog koda ipak dobrodošlom završetku jednog od oblika otvorenog francuskog kolonijalizma. Iz te perspektive, svakako je simptomatična i obrnuta kolonizacija današnje Francuske od strane afričkih i alžirskih iseljenika te potvrđuje kako kolonijalizam u preobraženim oblicima i danas preživljava.

PRIKAZ KNJIGE

MITOVI, LAŽI I RATOWI ZA NAFTU

Autor: F. William Engdahl

Izdanje: Profil knjiga, Zagreb, 2012., 304 str.

Irvoje Petrović

Knjiga *Mitovi, laži i ratovi za naftu* F. Williama Engdahla, rezultat je njegova bavljenja naftnom politikom već niz godina. Ovaj poznati suvremeni ekonomski analitičar i stručnjak za geopolitiku, autor knjiga *Stoljeće rata*, *Stoljeće rata 2*, *Sjeme uništenja: geopolitika genetski modificirane hrane i globalno carstvo* te *Bogovi novca: Wall Street i propast "američkog stoljeća"*, u svojoj novoj knjizi iznosi okolnosti o začetku mita o ograničenim zalihama nafte i neznanstvenoj tvrdnji kako je nafta nastala od fosilnih ostataka dinosaura i biljaka.

Sadržajno, podijeljena je u 14 poglavlja koja kronološki prate događaje vezane uz anglo-američku kontrolu nad naftom, od Prvog i Drugog svjetskog rata preko regionalnih ratova i sukoba tijekom hladnoratovskoga razdoblja pa sve do suvremenih događaja poput pobuna na afričkome kontinentu 2010. i 2011. godine.

Naslovljavanjem prvoga poglavlja, *Ponavljanje katastrofalne pogreške* (15.-39.str.), autor je želio naglasiti kako je glavni uzrok poraza Njemačke, u oba svjetska rata, bio u tome što njezino vodstvo nije uvidjelo stratešku važnost kontrole nafte i oduzimanja te kontrole neprijatelju. Također, autor kroz poglavlje usmjerava pozornost i na ulogu koju je Velika

Britanija imala na Bliskom i Srednjem istoku gdje je, raznim prevarama i tajnim sporazumima tijekom i nakon Prvog svjetskog rata, osigurala kontrolu nad arapskim poljima bogatim naftom. Pa tako, osim o poznatome Sykes-Picotovom sporazumu, saznajemo o postavljanju probritanskih režima u arapskim zemljama, o njezinoj ulozi u grčko-turskom ratu, o prevari nad Arapima u Palestini i drugim događajima koje su Britanci iskoristili ili potaknuli kako bi se domogli kontrole nad naftom.

U drugome poglavlju, *Promjena globalne moći* (40.-48.str.), navodi se kako je nakon Drugog svjetskog rata u SAD-u došlo do određenih poteza, od uništenja električnih tramvaja do prestanka ulaganja u željezničke pruge, kako bi se oslobodili prijevozni putovi za gorivo dobiveno iz nafte, koja je u vlasništvu Rockefellerovih američkih naftnih kompanija.

Poglavlje *Tiho oružje za mirne ratove* (49.-72.str.), govori o počecima širenja utjecaja obitelji Rockefeller na američku vladu tijekom Eisenhowerovog mandata radi ostvarivanja interesa svog novog globalnog naftnog carstva. Također, unutar ovoga poglavlja, upoznajemo se s geofizičarom Marionom Kingom Hubbertom, koji je 1956. godine napisao znanstveni rad u kojem je prihvatio teoriju o fosilnom podrijetlu nafte, a da ju nije pokušao znanstveno potvrditi te zaključio da su zalihe nafte ograničene. Njegovom se pseudoznanstvenom tezom o ograničenim zalihama nafte služe naftni lobiji sve do današnjih dana ne bi li tako opravdali visoke cijene nafte jer, ako nafte ima u izobilju kako će opravdati njezinu visoku cijenu i podizanje te cijene u budućnosti.

Poglavlje *Dramatičan šok* (73.-100.str.), započinje događajima koji su prethodili naftnom šoku iz 1973. godine, odnosno, Nixonovim ukidanjem konvertibilnosti američkog dolara u zlato, čime je doveo do toga da je